

Mariana FILIMON (DAKI)*

**PROBLEMA COPILOR AFLAȚI SUB OCROTIREA STATULUI ÎN
PERIOADA INTERBELICĂ ÎN BASARABIA DE SUD**

***The issue of children under State care in the interwar period in
Southern Bessarabia***

Abstract: *The educational process implemented in Southern Bessarabia following the Union with the Romanian State underwent the trails of being strengthened in a multicultural society, along with a series of specific difficulties. The beginning of the XXth century, an unsettled period after the manifestation of significant historical events, composed an unstable social environment especially among the younger generation, which was distinguished through a large number of orphaned, abandoned and ill-educated children. The education of the young generations as one of the main goals of the Romanian State on its way to the formation of a unique national identity in Bessarabia brings about a series of educational laws in which a special place was occupied by the children placed in the care of the State. As yet there are no special studies related to the entire educational system of South Bessarabia, instead we know common cases that were specific to the whole province. By studying real cases of ordinary men, we can easily see the efforts made by the Romanian State together with Izmail County's local government in order to resolve all issues related to children orphaned or abandoned in the unitary educational system.*

Keywords: *asylum, orphans, the Preventive Institute for Minors, Izmail county, town hall.*

Perioada interbelică a adus schimbări radicale în modul de trai al populației din Basarabia de Sud. Aici, administrația română a pornit un șir de reforme dintre care cea mai memorabilă a fost reforma învățământului, pe deplin reflectată în istoriografia istoricilor români și ucraineni. Așadar, pe baza surselor originale (materiale de arhivă ale orașului Ismail, considerată capitala neoficială a Basarabiei istorice) vom încerca să găsim răspunsuri la un număr destul de semnificativ de întrebări legate de problema copiilor defavorizați.

* PhD Candidate, „Dunărea de Jos” University, Galați, Romania; State Humanist University, Izmail, Ukraine; e-mail: dakimarianag0@gmail.com

Date submitted: July 30th 2018

Revised version submitted: October 2nd 2018

Accepted: October 9th 2018

În perioada interbelică, copiii orfani erau dați spre îngrijire doicilor cu plată de la Primărie. Drept exemplu ar putea servi doica Maria Serikov, care locuia pe strada Comercială N^o59 în Ismail și primea ajutor lunar pentru creșterea și întreținerea unui băiat orfan, Alexander Sokolovschii. „În etate de 11 ani în a doua zi de Paști băiatul a plecat de acasă și nu s-a mai întors”; din păcate, astfel de cazuri erau frecvente din pricina faptului că familiile adoptive se purtau necorespunzător cu copiii. Potrivit regulilor de întreținere a unui copil orfan, Maria Serikova era obligată să informeze imediat Primăria despre dispariția băiatului, iar aceasta, la rândul său, se adresa Poliției pentru a pune în funcțiune cercetarea cazului dat¹. Un alt caz ce demonstrează detașarea doicii față de copilul plasat în grijă-i este cel al lui Alexandru Grigorescu, întreținut de Primărie și dat spre educație și creștere Iustiniei Petrenko din Ismail str. Sfânta Vineri N^o97. Inspecțiile întreprinse de autorități constatau că acest copil era tratat în mod neomenos, din această cauză hotărându-se să fie luat și dat altei doici².

Statul, filantropii și toate persoanele care nu rămâneau indiferente la soarta copiilor orfani depuneau eforturi enorme pentru a-i sprijini pe aceștia, pe cei părăsiți de părinți sau vagabonzi. Pentru ei se creau instituții cu caracter instructiv-educativ. O instituție de acest tip a fost înființată la Gherla, Institutul Preventiv de Minori. Cu un trecut istoric bogat, Institutul a fost clădit pe locul vechii cetăți a Gherlei, ce servea pe vremuri ca reședință a voievozilor Ardealului. Institutul era amplasat în apropierea râului Someș, între Cluj și Dej, și era clădit pe un loc de peste 12 hectare, cu mari edificii și numeroase pavilioane având o dezvoltare agricolă, industrială și general economică. Institutul primea copii fără sprijin moral, desfrânați, demoralizați; de asemenea copii părăsiți de părinți sau cei care fugiseră de la aceștia și copii vagabonzi. În Institut se primeau numai băieți și fete în vârstă de la 12 până la 18 ani. Internarea se făcea pe baza cererii părinților sau a tutorilor, adresată direct Institutului, timbrată cu 11 lei și 1 leu aviație și însoțită de următoarele acte:

1. Certificatul de naștere a copilului
2. Certificatul de școală a ultimei clase absolvite de acesta
3. Certificat medical despre dezvoltarea și starea sanitară a copilului, care să menționeze că acesta nu are nici un defect psihic ori fizic
4. Certificat de la comună privitor la conduita rea a copilului, asupra situației sale materiale și a ocupației de până atunci
5. În cazul în care dispuneau de o stare materială bună părinții sau tutorele alăturau o declarație în urma căreia erau obligați să plătească întreținerea anuală într-o sumă stabilită de direcțiune
6. În cazul în care părinții sau tutorii erau lipsiți de mijloace, ei alăturau un certificat de pauperitate

¹ Direcția Județeană a Arhivelor Ismail (în continuare DJAI), fond 6, vol. 1, dosar 919, ff. 4, 5.

² DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1182, f. 21.

7. Declarația părintelui sau tutorelui în care lăsau la aprecierea Institutului educația copilului până la majorat

La intrarea în Institut copilul trebuia să aibă cu sine 2 rânduri de albituri, cămăși, izmene, batiste și ciorapi, o pereche de ghete, 2 farfurii (una adâncă și una plată), un set de tacâmuri (lingură, cuțit și furculiță). Orice autoritate (judecătorească, de la primărie, poliției, legiuni de jandarmi sau oricare alta) sau orice persoană având consimțământul tatălui sau a tutorelui puteau însoți copilul până la Institut.

Pentru educarea copiilor, în Institut erau școli primare, de ucenici și cursul liceal inferior. Elevii trăiau liberi o viață de internat. Paralel se învățau diferite meserii: stoleria, căzănăria, țesătoria, legătoria de cărți, zidăria, croitoria, cizmăria, florăria, grădinăria, agricultura sau brutăria. La sfârșit se obținea un Livret de calfă pe baza căruia tinerii se puteau ulterior angaja³.

Pentru județul Ismail, un astfel de tip de Institut a fost mai mult decât oportun, având în vedere că Primăria județului avea sub îngrijire un număr însemnat de copii abandonati, cărora prin propriile mijloace le oferea întreținerea și educația menite a-i face buni cetățeni ai țării. Totuși, erau cazuri când eforturile Primăriei erau infructuoase și în așa caz se apela la Institutul Preventiv de Minori: „Vă rugăm să binevoiți a interna în acel institut de minori pe Teodor Munjiu, copil abandonat și crescut de primărie, a cărui purtare s-a dovedit incorijabilă”. La acest apel se adăugau și actele necesare:

1. Adresa Școlii „I. C. Brătianu” N^o34/934 din care se vedea că copilul în cauză absolvise clasa 1-a primară
2. Certificatul N^o548/934 eliberat de Serviciul sanitar al orașului
3. Actul de naștere, constatat prin Justiție deoarece copilul fusese găsit la 23 martie 1919 având vârsta de 7 luni (la momentul internării avea 16 ani).

În afară de acestea, copilului i s-au confecționat albituri, încălțăminte și vesela cerută. La început Primăria nu dispunea de fonduri pentru a plăti întreținerea lui anuală, dar promitea că dacă situația bugetară va permite se va plăti o sumă oarecare fără a lua obligațiune pentru el. Toate aceste date indică faptul că Primăria participa activ la viața copiilor defavorizați prin toate mijloacele posibile, încercând să aranjeze viețile acestor copii⁴. Necătând la toate eforturile autorităților, mai rămăseseră mulți copii pe stradă, fapt pe care îl putem constata prin identificarea unui număr de 30 de minori condamnați la Gherla; neavând fonduri de transportare, minorii în cauză continuau vagabondajul, iar Tribunalul se adresa Primăriei în căutarea finanțelor, primind însă refuz din cauza lipsei de prevederi bugetare⁵.

O altă instituție, nu mai puțin însemnată, era Azilul „Elena Doamna” din București. Din trecutul întemeierii Azilului se deprind câteva figuri puternice care au izbutit să fondeze o instituție de binefacere ce a pornit de

³ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 919, f. 8.

⁴ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 919, f. 22.

⁵ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1183, ff. 6, 7.

la o mare tragedie. Doctorul Carol Davila, deși de origine francez, statornicit în țară ca medic militar, rămâne văduv iar din milă pentru copilul său rămas fără mamă se hotărăște să strângă în casa sa circa 40 de copii între 5—6 ani ce se aflau împrăștiați pe la fostele lor doici prin mahalalele Bucureștilor. Doctorul Carol Davila, reușind să atragă protecția Doamnei Elena Cuza, pune în anul 1862 piatra fundamentală a Azilului Elena Doamna⁶. Instituția și-a deschis porțile și pentru copiii orfani basarabeni. Eleva Zoe Constantin, copil găsit și întreținut de Primărie, a urmat cursurile Școlii profesionale din Ismail, pe care le-a absolvit. Exprimându-și dorința de a urma mai departe școala, în urma intervențiilor eleva a fost internată în anul 1933 la Azilul „Elena Doamna”⁷. Pe anul școlar 1934/1935 în contul Azilului s-au expediat din partea Primăriei 2.700 de lei urmând ca din această sumă să se rețină 1.200 lei pentru taxa pe anul școlar 1934/1935, iar din restul de 1.500 lei să se cumpere îmbrăcăminte și încălțăminte precum și alte obiecte necesare elevei⁸. O achitare completă a taxelor școlare poate fi lămurită cu faptul că în bugetul Primăriei pe anul 1934/1935 s-a prevăzut la art. 76 un fond global de 110.000 lei ”pentru creșterea și întreținerea copiilor găsiți”⁹.

În ziarul *Buletinul I.O.V.*¹⁰ de la 1 februarie 1927, în articolul „Drepturile locale ale invalizilor și văduvelor de război” s-a menționat faptul că copiii invalizilor și orfanii de război sunt scutiți de taxele școlare la toate școlile Statului. Mai departe articolul menționa că toți invalizii care au copii în școală sau orfanii care urmează cursurile diferitelor școli de Stat și care în prezent plăteau taxe școlare puteau cere acestor școli scutirea de taxe, în scris, alăturând actele necesare. În cazul în care cererea nu era satisfăcută, aceștia urmau să se adreseze Asociației generale care la rândul ei urma să intervină în acest scop¹¹.

La art. 192, Legea învățământului scutea de taxe școlare copiii orfani de război, copiii orfani întreținuți de rude sărace sau de tutori săraci ce prezentau un certificat de pauperitate. În cazul elevei Constantin Valentina, elevă a Școlii inferioare de meserii din Ismail situată pe str. General Al. Averescu, tutorele elevei era Primăria, anume Primăriei s-a adresat directorul școlii pentru ca taxa școlară să fie trecută la contul pentru apă al școlii. Fondurile școlii erau foarte mici ceea ce punea Direcțiunea în situația de a fi precaută cu scutirea de taxe. Cheltuielile neputându-se reduce, scutirile nu mai puteau fi ca în trecut, când majoritatea elevilor urmau cursurile în mod gratuit¹². În afara taxelor școlare Primăria procura îmbrăcăminte și încălțăminte pentru copiii pe care îi tutela. Astfel, delegația

⁶ Lucia Borș, „Azilul Elena Doamna” în revista *Boabe de grâu*, consultat la restitutio.cbub.ro/bitstream/123456789/532/1/Azilul%20Elena%20Doamna_p.147-165.pdf

⁷ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 919, f. 18.

⁸ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 986, f. 16.

⁹ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1068, f. 2.

¹⁰ I. - invalizilor, O. - orfanilor, V. - văduvilor.

¹¹ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1433, f. 187.

¹² DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1068, f. 4.

consiliului comunal a aprobat în ședința de la 4 decembrie 1936 să cumpere încălțăminte, lenjerie și îmbrăcăminte de iarnă în valoare de 13.000 lei, dispunând totodată ca obiectele de mică valoare să se cumpere din comerț la prețul zilei, iar cele de o valoare mai mare să se procure pe baza de oferte. Pentru perfectarea acestei chestiuni a fost însărcinat consilierul comunal Vitale Savițchi, care urma să se deplaseze personal la domiciliul fiecărui copil și să stabilească în mod precis obiectele de care era nevoie¹³.

Chiar și după majorat Primăria continua să facă tot posibilul pentru îngrijirea tinerilor. Din adresa trimisă regimentelor militare 28 Dorobanți, 27 Obuzieri, 3 Vânători de la 20 ianuarie 1938 observăm cum se încerca plasarea ca voluntari într-unul dintre regimente a doi tineri în vârsta de 18 ani. Regimentul militar 28 Dorobanți a căzut de acord să primească tinerii Cozma Feodor (zis Munjiu) și Boris Mațco numai dacă aveau cursul primar terminat și dacă erau cetățeni români. Fiecare tânăr trebuia să depună:

1. Extrasul de naștere
2. Certificat că nu este căsătorit
3. Certificat medical dat de un medic militar
4. Certificat de absolvire a cursului primar
5. Certificat de bună purtare din partea Primăriei prin care să ateste că este cetățean român
6. Consimțământul părinților sau tutorilor (act legalizat de autoritatea administrativă respectivă)¹⁴.

În anul 1937 erau 26 de copii întreținuți de Primărie (*Anexă*)¹⁵.

În anul 1936 a fost înființat orfelinatul eparhial din Ismail¹⁶ unde se întrețineau 21 de copii orfani de mamă și tată și 3 copii care până la primirea în orfelinat erau întreținuți de Primărie. Orfelinatul Eparhial nu avea fonduri proprii și se întreținea din subvenții de la biserici, cotizații benevole de la clericii Eparhiei, precum și din donații. În anul 1938 se prevedea lărgirea localului orfelinatului prin construirea unei noi aripi, din această cauză episcopul se adresează cu o rugămintă ca în bugetul 1938-1939 să se prevadă o subvenție pentru înfăptuirea acestei construcții¹⁷.

Leagănul de copii „Sfânta Ecaterina“, unde erau internați și copii din Basarabia de Sud, a fost inaugurat în 1897, pe 25 noiembrie, de ziua Sfintei Ecaterina. Statutul așezământului avea în vedere primirea și creșterea copiilor cu părinți sărmani, împovărați cu numeroși copii, și mai ales a celor rămași fără mamă. Se primeau și tinere necăsătorite devenite mame, pentru a-și crește singure copiii și pentru a evita înstrăinarea pruncilor. Fondurile din care se întreținea acest așezământ proveneau din donații, subvenții și loterii. Valoarea activității de îngrijire și a modului în care era organizat acest orfelinat a fost recunoscută și chiar premiată, în anul 1900, cu medalia de

¹³ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1068, f. 8.

¹⁴ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1182, ff. 1, 6.

¹⁵ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1182, f. 12.

¹⁶ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1183, f. 234.

¹⁷ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1183, f. 109.

aur a Expoziției Internaționale de la Paris¹⁸. Din Comitetul Fondator al Leagănelui făceau parte Ecaterina G. Cantacuzino, președintă, Teodora Văcărescu, vicepreședintă, Irina Cantacuzino, casieră, doctorul Toma Ionescu, secretar; membre erau doamnele Moruzzi, Olănescu, Lamotescu, Vlaso, Lascăr, Grădișteanu, Costinescu, Monteoru, Crissoveloni, Marghiloman, Dumitrescu, Anghelescu. Președinta de onoare a fost desemnata Regina Elisabeta. Doctorul așezământului era medicul Mihail Mirinescu. Primăria Capitalei a donat terenul de lângă Arcul de Triumf – 20.000 mp – pe care s-au clădit, în timp, șapte pavilioane¹⁹.

Societatea “Leagănel Sf. Ecaterina”, recunoscută ca persoană morală și juridică prin Legea din 19 decembrie 1898, pusă sub înaltul patronaj al Reginei Maria, se afla în București pe Calea Victoriei 129. Rezumând activitatea societății putem constata că prin contribuții însemnate a fost salvat un număr mare de copii basarabeni. În fața mizeriei dezlănțuite de secetă în sudul acestei provincii, Societatea a primit în coloniile sale 100 copii basarabeni complet orfani, care au rămas sub îngrijirea sa. La înapoiere copiii au plecat încărcăți cu haine și obiecte și, ceea ce e mai presus de tot, cu anul școlar absolvit și cu o legătură trainică față de țara mamă. Copiii din Basarabia de Sud ocrotiți în cursul anului 1935-1936 veniseră din județul Ismail (4 la instituție, 62 în așezământul din Prahova) și din județul Cetatea Albă (4 la instituție, 103 în așezământul din Prahova)²⁰.

Concluzionând, putem constata că atât din partea Statului cât și din partea administrației locale erau depuse mari eforturi pentru creșterea și întreținerea copiilor orfani sau abandonăți. Observăm, de asemenea, câte obstacole, mai ales financiare, erau de trecut pentru ca acești sărmani copii să devină demni cetățeni ai patriei lor.

SURSE BIBLIOGRAFICE

Direcția Județeană a Arhivelor Ismail, fond 6, vol. 1, dosare 919, 1182, 1183 Borș, Lucia, „Azilul Elena Doamna” în revista *Boabe de grâu*, consultat la: restitutio.bcub.ro/bitstream/123456789/532/1/Azilul%20Elena%20Doamna_p.147-165.pdf

„Capela Sfânta Ecaterina”, consultat la:

<https://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/mitropolia-munteniei-dobrogei/capela-sfanta-ecaterina-68188.html>

Păunoiu, Augustin, „Capela «Sfânta Ecaterina» din București: Drumul de la ruină la oază de speranță”, consultat la:

<http://ziarullumina.ro/capela-sfanta-ecaterina-din-bucuresti-drumul-de-la-ruina-la-oaza-de-speranta-57465.html>

¹⁸ Augustin Păunoiu, „Capela «Sfânta Ecaterina» din București: Drumul de la ruină la oază de speranță”, consultat la <http://ziarullumina.ro/capela-sfanta-ecaterina-din-bucuresti-drumul-de-la-ruina-la-oaza-de-speranta-57465.html>

¹⁹ „Capela Sfânta Ecaterina”, consultat la <https://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/mitropolia-munteniei-dobrogei/capela-sfanta-ecaterina-68188.html>

²⁰ DJAI, f. 6, vol. 1, dosar 1183, ff. 163, 164.

ANEXĂ

No	Numele și prenumele copilului	Data de naștere și vârsta	Numele și prenumele doicii	Ocupația copilului
1.	Zoie Constantin	1915 octombrie 29, ani 22	Feodosia Leghenchi	elevă
2.	Feodor Cozma (zis Munjiu)	1919 martie 23, ani 18	Const. Ipsilante	cizmar
3.	Boris Mațco	1920 februarie 23, ani 17	idem	cizmar
4.	Semeon Parfinov	1921 aprilie 1, ani 16	Gurenco Maria	fierar
5.	Evdochia Parfinov	1923 martie 1, ani 14	idem	croitoreasă
6.	Marelina Ioan	1922 ianuarie 24, ani 15	Domnichia Levițchi	liberă
7.	Valentina Constantin	1922 februarie 25, ani 15	Maria Zimos	elevă
8.	Nicolae Capațana	1922 mai 14, ani 15	Varvara Lupu	tâmplar
9.	Elizabeta Chibalca leg. Holodenco	1925 aprilie 22, ani 12	Agripina Holodenco	liberă
10.	Maxim Andrei	1920 ianuarie 19, ani 17	Maria Tihobaev	cizmar
11.	Eugeniu Chirilov	1924 septembrie 25, ani 13	Evdochia Ternovoi	elev
12.	Gheorghe Cozma	1926 mai 1, ani 11	Evd. Lavreniuc	elev
13.	Stefanida Boris	1929 iunie 29, ani 8	Agafia Cozacenco	elevă
14.	Efrosinia Teodosiu	1930 martie 24, ani 7	Evdochia Ciobanu	elevă
15.	Varvara Dimitriu	1930 decembrie 4, ani 7	Matriona Lavrinenco	elevă
16.	Alexandra Ionescu	1931 mai 8, ani 6	Anast. Orlenco	elevă

17.	Stepanida Alexandrescu	1933 noiembrie 15, ani 4	Alexandra Juravlev	-
18.	Gheorghe Vasilescu	1933 noiembrie 28, ani 4	Ana Milev	
19.	Lidia Martinescu	1934 martie 6, ani 3	Agripina Onufrienco	
20.	Larisa Martinescu	1934 martie 6, ani 3	Eugenia Filevschi	
21.	Dumitru Ostapescu	1934 octombrie 10, ani 3	Ana Brusov	
22.	Andrei Nicolaescu	1935 noiembrie 27, ani 2	Olga Ternovoi	
23.	Alexandru Grigorescu (sugaci)	1937 aprilie 25	Iustinia Petrenco	
24.	Nicolae Semion	1925 iunie 20, ani 12	Maria Pecenenco	fierar
25.	Ana Matveev	1929 noiembrie 6, ani 8	Pelagheia Lupoi	elevă
26.	Tatiana Petrescu	1937 noiembrie 20, 6 luni	Elizabet Cozacenco	